

Uluslararası Örgütler ve İliberal Demokrasiler-1

Putin Liberal Dünyanın "Güvenlik" Pratiğini Patlattı

Mesut Doğan

Organizasyon teorisi, bir organizasyonun karşılaşacağı dış tehditlere karşı çeşitli yollarla bir şekilde hayatta kalmaya çalışacağını öngörür. Bahse konu tehdit dışarıdan değil de içeriden gelirse ve bu tehdit politik değil de var oluş değerlerine karşı olursa ne olacak? Yani düşman içeride ise...

Elbette dünyanın mevcut düzeninin onca kriz sonrası *içerideki düşman* için oluşturduğu "güvenlik" pratiği var. Bu pratiğin temel stratejisi ise maniyayı sıyrarak az yatışlı dönüşlerle pisti karşılamaktır. Ukrayna'ya giren Putin, işte bu "güvenlik" pratiğini patlattı. Bu o kadar büyük bir hamle ki bırakınız maniyayı, ihtimal pistin kendisini imha etti. İşte o yüzdendir ki değerlendirmelerde mania (Ukrayna) yerine daha çok liberal dünya düzenine (doğrudan piste) bir saldırıdan bahsediliyor.

Şimdi nefesler tutuldu, bakalım bu güne kadar isyankar üyelerine karşı sürekli stratejik gereklilik kalkını ile değerlerin etrafından dolanmaya dayalı bir *uyum* pratiği geliştirmiş ve dahi bunu "adapte olmak", "gelişmek", "hayatta kalmak", yani özetle başarı olarak pazarlamış liberal düzen nasıl tepki verecek?

Örneğin NATO, aynen Soğuk Savaş sonrası kritik dönemde dışarıdan gelen tehditlere karşı yaptığı gibi, "aşırı çatışma- extreme confrontation" veya "aşırı uyumdan- excessive accommodation" kaçınarak içeriden gelen tehditleri de bertaraf edebilecek mi?

AB ve NATO'nun, Ukrayna olayında tarihinde görülmemiş bir hız ve yoğunlukta tedbirler almaya başlamasını muzip bir şekilde "Ayı, uyuyan devi uyandırdı." diye yorumlayanlar var. Bunun yanında Macron'a göre "beyin ölümü gerçekleşen" NATO'nun fişini çekti" diyenler de. Putin bu hamlesi ile Saddam Hüseyin misal bir gaza gelip kendi kafasına mı sıktı, yoksa buradan yeni bir düzen mi çıkacak hep birlikte göreceğiz.

Günün sonunda Putin, liberal dünya düzeninin hatta insanlığın karşısındaki en yakın ve en yıkıcı tehditin, sanılanın aksine iklim değişikliği değil, *içerideki düşman*- illiberal demokrasiler olduğunu kanıtladı. Bu konuyu zamana bırakıp kendi meselemize dönelim.

Biz "Uluslararası Örgütler ve Illiberal Demokrasiler" üst başlıklı bu çalışmada, Ukrayna'da insanlığı ateşin kenarına getiren *içerideki düşman*, yani illiberal demokrasiler konusuna uluslararası örgütler perspektifinden odaklanacağız. Amacımız, liberal düzenin temel taşları olan uluslararası örgütlerin, halihazır düzeni tehdit eder güç ve cesarete ulaşan illiberal üyeleri ile ilişkilerini irdelemek olacak. Bunu yaparken temel savımız, "uluslararası örgütlerin illiberal üyelerinin" bu yapılara ve liberal dünya düzenine yönelik en yakın ve en yıkıcı tehdit olduklarıdır.

İkinci Dünya Savaşı sonrası tesis edilen kurala dayalı-rule based liberal dünya düzeni, bugüne kadar her türlü ideolojik tehditleri büyük bir marifetle def etmeyi başarmış^[1] olmasına rağmen, bugün Ukrayna'nın işgali ile daha net olarak görüldü ki *içerideki düşmanın* hamleleri karşısında dağılma belirtileri gösteriyor^[2]. Dünya genelinde demokrasilerde bir gerilemenin ötesinde, bir liberalizm krizine tanık oluyoruz ^[3].

Ortaya çıkan illiberal demokrasiler, sadece Çin ve Rusya gibi bilinen yerlerde değil, Avrupa'nın göbeğinde, demokrasinin ana rahminde de boy gösteriyorlar^[4]. İliberal liderler ve siyasi partiler, liberal denge-denetleme sistemini, çoğulcu siyasi sistemleri, kuvvetler ayrılığını, bağımsız medyayı ve açık sivil toplumu hedef alarak kurala dayalı-rule based liberal dünya düzenini tehdit ediyorlar^[5].

Tehdit, liberal dünya düzeninin temel taşı olan uluslararası örgütlerin illiberal üyelerinden geliyor. Çok da fazla gün yüzü göremeyen, üzerinde çalışanlar var olmasına rağmen topluma mal olma, akademik ortamlarda tartışılma konularında kayda değer fırsatı henüz bulamayan bir sorun bu. Üniversitelerin uluslararası ilişkiler master programlarında bile sorun bu perspektiften ele alınmıyor. Liberal dünya düzeninin ve liberal olmayan demokrasilerin geleceği hakkında ayrı ayrı çok şey söylenmesine rağmen^[6], son zamanlardaki palazlanan illiberal dalganın uluslararası örgütleri nasıl etkileyeceği konusu her alanda öteleniyor.

Varlıklarının merkezinde liberal demokratik ilke ve değerler olan bu örgütler, içlerinden gelen illiberal dalgalarla nasıl baş edecek? Kendi temel kuruluş, değer ve ideolojilerine taban tabana zıt değerleri olan isyankar üyelerine karşı kısa vadede nasıl tepki verecek ve uzun vadede bunların yıkıcı etkilerini nasıl bertaraf ederek varlıklarını sürdürecekler? *İçerideki düşmanlar*, örgütlerin altını oymaya ve yıkmaya çalışırken yaptırım gücü neredeyse hiç olmayan veya çok kısıtlı olan bu örgütler ne yapabilirler? "Stratejik gereklilik- strategic necessity" "değerler-values" in^[7] önüne geçebilir mi^[8]?

Bu sorunların cevabını aracağımız ve Ukrayna krizini de bu kapsamda örnek olay olarak ele almaya çalışacağımız üç yazılık çalışmamızın ikinci yazısı "İçerideki Düşman-Teori" olarak planlanmıştır.

Burada buluşmak dileğiyle.

[1]Richard Haass, "*How a World Order Ends and What Comes in Its Wake*", 11 Aralık 2018

<https://www.foreignaffairs.com/articles/2018-12-11/how-world-order-ends> , Erişim tarihi 07.03.2019

[2]Rodger Baker, "*Challenging the Inevitability of the Liberal World Order*", Stratfor, 26 Temmuz 2018

https://worldview.stratfor.com/article/challenging-inevitability-liberal-world-order?utm_source=LinkedIn&utm_medium=social&utm_campaign=article , Erişim tarihi 07.03.2019

[3]Alina Polyakova ve diğerleri, "*The Anatomy of Illiberal States: Assessing and Resping and Response in Turkey and Central Europa*", Washington, DC, Foreign Policy at Brookings, Şubat 2019

[4]Richard Haass , "*How a World Order Ends and What Comes in Its Wake*", 11 Aralık 2018

<https://www.foreignaffairs.com/articles/2018-12-11/how-world-order-ends> , Erişim tarihi 07.03.2019

[5]Alina Polyakova , ve diğerleri, "*The Anatomy of Illiberal States: Assessing and Resping and Response in Turkey and Central Europa*" , Washington, DC, Foreign Policy at Brookings, Şubat 2019

[6]G. John Ikenberry , "*The Future of the Liberal World Order*," Foreign Affairs, Mayıs/Haziran 2011, 56-68. Charles A. Kupchan , "*The Normative Foundations of Hegemony and the Coming Challenge to Pax Americana*", Security Studies 23:2,2014, s. 219-257.

[7] Can "strategic necessity" trump "values"?

[8] Sven Biscop, "*The Dangerous Geopolitics of Populism, and What NATO and the EU Can Do About It*", EGMONT Institute for International Relations Security policy Brief, No. 97, Mayıs 2018